

**PISA – (PROGRAMME FOR INTERNATIONAL STUDENT ASSESSMENT) –
XALQARO O'QUVCHILARNI BAHOLASH DASTURI HAQIDA**

Faxriddinov Muhammad Faxriddin o'g'li

Teacher of Uzbek-Finnish Pedagogical

Institute, Uzbekistan

fakhriddinvmukhammad0@gmail.com

Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti o'quvchilarning ta'limdagi ko'rsatkichlarini baholash bo'yicha xalqaro dastur – PISA ning 2022-yilgi natijalariga ko'ra, O'zbekiston uch yo'nalish bo'yicha quyidagicha o'rinlarni oldi: matematik savodxonlik – 364 ball, o'qish savodxonligi bo'yicha – 336 ball, tabiiy- ilmiy savodxonlik bo'yicha - 355 ball.

O'zbekiston Respublikasi 2030- yilgacha rivojlantirish konsepsiyasiga muvofiq, O'zbekiston 2030-yilgacha PISA natijalari bo'yicha TOP-30 davlatlar qatoriga kirishni rejalashtirgan.

Bunga yaqqol misol tariqasida 2024-yil maktablar va maktab ta'limiga 46 trillion so'mdan ziyod mablag' ajratish rejalashtirilganligini ko'rishimiz mumkin bo'ladi.

PISA testlari o'zi nima?

PISA testlari maktab o'quvchilarining haqiqiy hayotda kerak bo'ladigan hodisalarni tahlil qilish, ulardan xulosa chiqarish va muloqotga kirishish ko'nikmalarini qay darajada egallayotganini, ta'lim tizimining bu o'zgarishlarga qanchalik moslashayotganini aniqlash maqsadida o'tkaziladi.

Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OCED) tashabbusi bilan har 3 yilda bir marta The Programme for International Student Assessment (PISA) xalqaro o'quvchilarni baholash testlari o'tkaziladi.

PISA testlari xalqaro tan olingan o'lchovdan foydalanib, o'qitish tizimlari, maktablar, o'qituvchilar va o'quvchilardan ma'lumotlarni to'plab, o'quvchilar bilimini baholaydi.

Bu test sinovlari 2000 yildan boshlangan. 2022 yildagisi hisob bo'yicha sakkizinchi bo'ldi. Testlar o'quvchilarning matematika, tabiiy fanlar va o'qish bo'yicha mahorat hamda bilimini sinovdan o'tkazadi. O'quvchilar 2 bosqichda saralab olinadi. 1-bosqichida qishloq va shahar hududlaridan aralash 150 maktab tanlab olinadi. Keyin har bir maktabdan 42 o'quvchi ixtiyoriy tanlanadi. Test natijalari 3 guruhga ajratiladi: o'rtachadan yuqori, o'rtacha va past.

O'zbekistonlik o'quvchilar natijalari

Matematika, tabiiy fanlar va o'qish savodxonligi bo'yicha bilimlar 6 ta darajaga bo'lib o'lchangan. Uchala yo'nalishda ham birorta o'zbekistonlik o'quvchi 5- yoki 6-darajadagi natijani qayd eta olmagan:

Matematik savodxonlik bo'yicha:

- 14,4 foiz o'quvchi – 2-daraja
- 4,2 foiz o'quvchi – 3-daraja
- 0,7 foiz o'quvchi – 4-daraja

O'qish savodxonligi bo'yicha:

- 12,2 foiz o'quvchi – 2-daraja
- 1,8 foiz o'quvchi – 3-daraja

- 0,1 foiz o'quvchi – 4-daraja
- Tabiiy-ilmiy savodxonlik bo'yicha:
- 16,5 foiz o'quvchi – 2-daraja
  - 2,2 foiz o'quvchi – 3-daraja
  - 0,1 foiz o'quvchi – 4-daraja

Ilk marotaba 2021-yilning 5-14 aprel kunlari mamlakatimizda 4-sinf o'quvchilarining matnini o'qib tushunish darajasini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlar o'tkazildi. Tadqiqotda respublikamizdagi 180 ta maktabda tahsil oluvchi 5 948 nafar 4-sinf o'quvchilari hamda ularning ota-onalari, maktab direktorlari va sinf rahbarlari ishtirok etgan.

2022 yilda O'zbekiston maktablari 15 yoshli o'quvchilar bilimini baholash bo'yicha xalqaro dastur – PISA imtihonlarida ilk marta ishtirok etgan edi. Sinov natijalariga ko'ra, o'zbekistonlik bolalar 81 ta mamlakat orasida matematika bo'yicha 72-o'rinni, tabiiy fanlar va o'qish savodxonligi yo'nalishlarida 80-o'rinni egalladi.

O'zbekistonda o'quvchilar matematika, o'qish va tabiiy fanlar bo'yicha OECD bo'yicha o'rtacha ko'rsatkichdan kam ball to'pladilar.

OECD mamlakatlaridagi o'rtacha ko'rsatkichdan O'zbekistonda talabalarning ulushi kamida bitta fan bo'yicha yaxshi natijalarga erishdi (5 yoki 6-daraja). Shu bilan birga, OECD mamlakatlaridagi o'rtacha ko'rsatkichdan kamroq talabalar ulushi uchta fan bo'yicha minimal darajaga (2-daraja yoki undan yuqori) yetdi.

O'zbekistonda o'quvchilarning 19 foizi matematika bo'yicha kamida 2 darajaga yetdi, bu OECD mamlakatlari bo'yicha o'rtacha ko'rsatkichdan ancha past (OECD bo'yicha o'rtacha ko'rsatkich: 69%). Hech bo'lmaganda, bu talabalar oddiy vaziyatni matematik tarzda qanday ifodalash mumkinligini to'g'ridan-to'g'ri ko'rsatmalarsiz talqin qilishlari va tan olishlari mumkin (masalan, ikkita muqobil yo'nalish bo'yicha umumiy masofani taqqoslash yoki narxlarni boshqa valyutaga aylantirish). Singapur, Makao (Xitoy), Yaponiya, Gonkong (Xitoy)*, Xitoy Taypeyi va Estoniyadagi talabalarning 85% dan ortig'i (bu ulushning kamayish tartibida) ushbu darajada yoki undan yuqori natijalarni ko'rsatdi.

O'zbekistonda deyarli hech bir talaba matematikada eng yaxshi natijalarga erisha olmadi, ya'ni ular pisa matematika testida 5 yoki 6-darajaga yetdi (OECD o'rtacha: 9%). Buni amalga oshirgan talabalarning eng katta ulushi oltita Osiyo mamlakatlari va iqtisodiyotlarida bo'lgan: Singapur (41%), Xitoy Taypeyi (32%), Makao (Xitoy) (29%), Gonkong (Xitoy)* (27%), Yaponiya (23%) va Koreya (23%). Ushbu darajalarda talabalar qiyin vaziyatlarni matematik tarzda modellashtirishlari va ularni hal qilish uchun tegishli muammolarni hal qilish strategiyalarini tanlashlari, taqqoslashlari va baholashlari mumkin. PISA 2022 bilan shug'ullanadigan 81 mamlakat va iqtisodiyotning atigi 16 tasida talabalarning 10% dan ortig'i 5 yoki 6-darajaga yetdi.

O'zbekistondagi o'quvchilarning qariyb 14 foizi o'qish bo'yicha 2 yoki undan yuqori darajaga yetdi (OECD bo'yicha o'rtacha ko'rsatkich: 74%). Hech bo'lmaganda, bu talabalar o'rta uzunlikdagi matndagi asosiy g'oyani aniqlashlari, aniq, ba'zan murakkab mezonlarga asoslangan ma'lumotlarni topishlari va ularga aniq ko'rsatma berilganda matnlarning maqsadi va shakli haqida o'ylashlari mumkin. O'qish qobiliyatining eng past darajasiga (2-daraja yoki undan yuqori) erishgan 15 yoshli talabalar uchun Singapurda 89% dan Kambodjada 8% gacha bo'lgan.

O'zbekistonda deyarli hech bir o'quvchi o'qish bo'yicha 5 yoki undan yuqori darajaga erishmagan (OECD bo'yicha o'rtacha ko'rsatkich: 7%). Ushbu talabalar uzoq matnlarni tushunishlari, mavhum yoki mantiqsiz tushunchalar bilan shug'ullanishlari va ma'lumotlar mazmuni yoki manbasiga oid yashirin maslahatlar asosida faktlar va fikrlar o'rtasidagi farqlarni aniqlashlari mumkin.

O'zbekistondagi talabalarning qariyb 19 foizi tabiiy fanlar bo'yicha 2 yoki undan yuqori darajaga yetdi (OECD bo'yicha o'rtacha ko'rsatkich: 76%). Hech bo'lmaganda, bu talabalar tanish ilmiy hodisalarning to'g'ri tushuntirilishini tan olishlari mumkin va bu bilimlardan oddiy holatlarda berilgan ma'lumotlardan xulosa asosli yoki yo'qligini aniqlash uchun foydalanishlari mumkin.

O'zbekistonda talabalarning deyarli hech biri ilm-fan sohasida yuqori natijalarga erishmagan, ya'ni ular 5 yoki 6 (OECD o'rtacha: 7%) darajasida bilimga ega edilar. Ushbu talabalar ilm-fan haqidagi bilimlarini turli vaziyatlarda, shu jumladan notanish vaziyatlarda ijodiy va mustaqil ravishda qo'llashlari mumkin.

O'g'il bolalar matematika bo'yicha qizlarni 6 ballga ortda qoldirdi; O'zbekistonda qizlar o'qish bo'yicha o'g'il bolalarni 22 ballga ortda qoldirdi. Matematikada global miqyosda o'g'il bolalar 40 mamlakat va iqtisodiyotdagi qizlardan, qizlar yana 17 mamlakat va iqtisodiyotdagi o'g'il bolalardan ustun edi, qolgan 24 mamlakatda esa sezilarli farqlar topilmadi. O'qishda qizlar o'rtacha ikkitadan tashqari barcha sohalarda o'g'il bolalardan ustun edilar. PISA 2022 da ishtirok etgan mamlakatlar va iqtisodiyotlar (81 tadan 79 tasi).

O'zbekistonda matematikada muvaffaqiyatsizlikka uchragan o'g'il bolalar ulushi (78%) qizlarga qaraganda kamroq (83%); ammo, o'qishda bu ulush qizlar orasida kamroq (84% qizlar va 88% o'g'il bolalar o'qish ko'rsatkichlari 2 dan past).

O'zbekistonda o'quvchilarning 78 foizi matematika darslarining aksariyatida o'qituvchi har bir o'quvchining ta'lim olishiga qiziqish bildirishini (OECD bo'yicha o'rtacha: 63%), 79% esa o'qituvchi talabalar kerak bo'lganda qo'shimcha yordam ko'rsatishini (OECD bo'yicha o'rtacha: 70%) ma'lum qildi.

Ba'zi talabalar matematikani o'qitish uchun noqulay bo'lgan intizomiy iqlim sharoitida o'rganadilar: 2022 yilda O'zbekistondagi o'quvchilarning qariyb 20 foizi darslarning ko'pida yoki barchasida yaxshi ishlay olmasligini ma'lum qilgan (OECD bo'yicha o'rtacha: 23%); talabalarning 25 foizi o'qituvchining gaplarini tinglamaydi (OECD bo'yicha o'rtacha: 30%); talabalarning 20% raqamli qurilmalar bilan chalg'itadi (OECD o'rtacha: 30%); va 18% raqamli qurilmalardan foydalanadigan boshqa talabalar bilan chalg'itadi (OECD o'rtacha: 25%).

Navbatdagi xalqaro baholash tadqiqotlari 2023-yilda o'tkaziladi. Kelgusi yilda o'tkazilishi rejalashtirilayotgan TIMSS-2023 tadqiqotlarida 4- va 8-sinf maktab o'quvchilari tabiiy fanlar hamda matematika fanidan o'z bilimlarini sinab ko'radi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. Drobchenko, N. V., & Fakhriddinov, M. F. (2022). USING THE COREL DROW COMPUTER PROGRAM TO DEVELOP STUDENTS'CREATIVE ABILITIES THROUGH DRAWING. Retrieved from <https://www.digitalfashionsociety.org/index.php/conference/article/view/114>
2. Fakhriddinov, M. Convenience of working with AutoCAD Software in Drawing and Drawing Geometry. Fan va ta'lim integratsiyasi jurnali, 165-170.
3. Fakhriddinov, M. The impact of modern technology on education. Fan va ta'lim integratsiyasi jurnali, 165-170.
4. Faxriddin o'g'li, F. M. (2023). CHIZMACHILIK FANI ORQALI TALABALARNING IJODKORLIK QOBILİYATLARINI O'STIRISH. INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2022, 2(23), 41-44.
5. Faxriddin o'g'li, F. M. (2023). DUNYO TA'LIM USLUBLARIDAGI SARA DURDONALAR... Научный Фокус, 1(7), 190-193. Retrieved from <http://nauchniyimpuls.ru/index.php/sf/article/view/12408>
6. Shodmonova, G. S. (2024). GLOBAL TIBBIYOT TERMINLARINING INNOVATION TADQIQI. INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION, 3(26), 136-139.
7. Faxriddin o'g'li, F. M. (2023). KOMPYUTER VA UNING GLOBAL TA'LIMDAGI KREATIV O'RNI. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(6), 514-521.
8. Faxriddin o'g'li, F. M. (2023). O'ZBEKISTON VA FINLANDIYA MAKTABLARIDA TASVIRIY SAN'AT VA CHIZMACHILIK FANLARIGA QO'YILADIGAN TALABLARNING BIR-BIRIDAN FARQLANISHI. Научный Фокус, 1(7), 46-52.
9. Shodmonova, G. S. (2024). HOMILADORLAR FIZIOLOGIYASINI INTEGRASIYA ORQALI O'RGATISH USULLARI. Новости образования: исследование в XXI веке, 2(19), 103-106.
10. Faxriddin o'g'li, F. M. (2023). XALQARO TA'LIM TIZIMIDA TEXNOLOGIYANING O'ZIGA XOSLIGI. PROSPECTS AND MAIN TRENDS IN MODERN SCIENCE, 1(6), 56-59. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). Art and Architecture of Europe. CENTRAL ASIAN JOURNAL OF ARTS AND DESIGN, 5(1), 16-18.
11. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). CHIZMACHILIK FANI SIR-ASRORLARINI O'QUVCHILARNING ONGIGA YETKAZISHNING ZAMONAVIY YECHIMLARI. Новости образования: исследование в XXI веке, 2(19), 142-148.
12. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). COMPUTER GRAPHICS IN THE SPHERE OF DRAWING DETAILS: ENHANCING CREATIVITY AND PRECISION. INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM, 4(37), 196-199.
13. Shodmonova, G. S. (2022). Uzbek Interpretation of Global Medical Terms. Research Journal of Trauma and Disability Studies, 1(9), 246-248.

14. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). COMPUTER GRAPHICS: EXPLORING COMPUTER GRAPHICS IN AREAS DRAWING AND ARTS. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 2(19), 43-46.
15. Shodmonova, G. S. (2024). BOLALARGA TIBBIY VA TARBIYAVIY KOMILLIK TUSHINCHALARINI O'RGATISH. *INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION*, 3(26), 140-148.
16. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). EXPLORING THE SPECIFIC INNOVATIONS OF COMPUTER GRAPHICS IN DRAWING SCIENCE. *Научный Фокус*, 1(10), 56-58.
17. Faxriddin o'g'li, F. M., & Azizbekovna, M. G. (2024). MINIATURA JANRINING TASVIRIY SAN'ATDAGI O'RNI. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 2(18), 124-127. Извлечено от <http://nauchniyimpuls.ru/index.php/noi/v/article/view/14649>
18. Shodiyev, F. (2023). ALISHER NAVOIY TIMSOLINI ERKIN VOHIDOV IJODIDAGI TALQINI TADQIQI. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 1(6), 522-524.
<https://www.indianjournals.com/ijor.aspx?target=ijor:aca&volume=11&issue=11&article=098>
19. Faxriddin o'g'li, F. M., & Azizbekovna, M. G. (2024). SHARQONA MATOLARNING ZAMONAVIY LIBOSLARDAGI AKSI. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 2(18), 121-123.
20. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). CHIZMACHILIK VA CHIZMA GEOMETRIYA FANLARIDA AUTOCAD DASTURI BILAN ISHLASHNING KREATIV VA ZAMONAVIY QULAYLIKLARI. *SUSTAINABILITY OF EDUCATION, SOCIO-ECONOMIC SCIENCE THEORY*, 2(14), 36-39. Retrieved from <https://interonconf.org/index.php/sues/article/view/10410>
21. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). FIN TA'LIM TIZIMINING GLOBAL O'QITISHDA TUTGAN O'RNI. *INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION*, 3(26), 152-155.
22. <https://interonconf.org/index.php/brs/article/view/12818>
23. Norkobilovna, J. S., Sadikovich, K. N., Teshavich, S. F., Gulmurodovna, S. L., & Akramkromovich, S. (2021). Cultural and Historical Prerequisites for the Development of the Innovative Potential of the Subject of Creativity. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 2982-2986.
24. Suvankulov, S. M. (2017). Master's thesis.
25. Fakhridin, S., Abdimurat, N., Gulbakhor, R., & Oybek, G. (2023). Interpretation of History and Historical Truth in the Samples of Alisher Navoi's Hasbi Hazal. *Journal of Advanced Zoology*, 44.
26. Shodiyev, F., & Bahramova, M. (2023, June). Technology For Conducing Interactive Lessons. In "ONLINE-CONFERENCES" PLATFORM (pp. 16-18).
27. Teshavich, S. F. Interactive Technology in Primary Education. *International Journal on Integrated Education*, 3(10), 76-77.

28. Shodiyev, F., Saidullayeva, S., Abdullayeva, Z., & Tirkasheva, M. (2023). Children's Literature in the Formation of Professional Competence Position. *Central Asian Journal of Social Sciences and History*, 4(6), 73-78.
29. Shodiyev, F., Kiyamova, S., Karshyeva, G., & Muradullayeva, D. (2023). The Technology of Preparation of the Future Primary School Teacher in the Global Process. *Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science*, 4(6), 108-111.
30. Teshavich, S. F. (2021). Essence of children's literature in the formation of professional competence.
31. Teshavich, S. F. (2021). Alisher navoi's interpretation of global ideas on human perfection. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(11), 542-550.
32. Shodiyev, F. (2024). TRAINING OF FUTURE INNOVATIVE AND CREATIVE THINKING PRIMARY SCHOOL TEACHER. *INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM*, 4(37), 189-195.
33. <https://interonconf.org/index.php/brs/article/view/12887>
34. Zhuraev, K. K., & Kadirov, Z. K. (2021). Features of the Artistic Life of Samarkand (In the 1920s). *European journal of innovation in nonformal education*, 1(2), 129-131.
35. Teshavich S. F. The Role of Children's Literature in the Formation of Professional Competence // *Central Asian Journal of Social Sciences and History*. – 2022. – Т. 3. – №. 12. – С. 235-240.
36. Faxriddin o'g'li, F. M. (2024). TRENDS IN INTERNATIONAL MATHEMATICS AND SCIENCE STUDY (TIMSS)-MATEMATIKA VA TABIIY FANLARDAN O'ZLASHTIRISH DARAJASINI BAHOLASH DASTURI. *Scientific Impulse*, 2(19), 223-227.